

PHƯƠNG PHÁP TẢ CẢNH

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Nắm được cách tả cảnh và bố cục hình thức của một đoạn, một bài văn tả cảnh ;
- Luyện tập kỹ năng quan sát và lựa chọn ; kỹ năng trình bày những điều quan sát, lựa chọn theo một thứ tự hợp lí.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Phương pháp

Cần dạy theo hướng quy nạp : Từ những ví dụ cụ thể đã có, giao nhiệm vụ cho HS (cá nhân hoặc từng nhóm) tìm hiểu và tự rút ra những điều cần ghi nhớ. GV không nên thuyết trình và trả lời các câu hỏi thay cho HS.

2. Vị trí của tiết học

Khi dạy các nội dung Tập làm văn trong *Ngữ văn 6*, tập hai, cần lưu ý đến cả hàng ngang và hàng dọc của chương trình. Hàng ngang là văn bản chung đã học ở tiết Văn và ở đây văn bản ấy là ngữ liệu để học Tập làm văn. Hàng dọc là xem các tiết Tập làm văn trước đó đã học những gì, và tiết sau đó sẽ học những gì, nội dung kiến thức ở các phần ngang, dọc ấy có liên quan đến tiết học này như thế nào.

Có thể dùng bài *Vượt thác* khi dạy tiết học này, tuy nhiên, để tăng thêm ngữ liệu, chúng tôi dùng thêm một số đoạn trong bài *Sông nước Cà Mau* của Đoàn Giỏi, *Luỹ làng* của Ngô Văn Phú và *Biển đẹp* của Vũ Tú Nam.

Về hàng dọc, tiết học này tiến hành sau khi HS đã được học khái quát về văn miêu tả (ở Bài 18) và các yêu cầu về quan sát, tưởng tượng, so sánh và nhận xét trong văn miêu tả (ở Bài 19), luyện nói về quan sát, tưởng tượng, so sánh và nhận xét trong văn miêu tả (ở Bài 20). Tiết này học cách làm một bài văn cụ thể : văn tả cảnh, tức là vận dụng các hiểu biết chung về văn miêu tả đã học vào việc làm bài văn tả cảnh.

3. Nội dung trọng tâm của tiết học

Tiết học này có hai phần : phần I – Lí thuyết và phần II – Luyện tập. Cả hai phần đều nhằm giúp HS nắm được *cách làm bài văn tả cảnh* với ba nội dung :

- Xác định được đối tượng cần miêu tả (Tả cảnh gì ?) ;
- Lựa chọn được những hình ảnh tiêu biểu cho cảnh đó ;
- Biết trình bày các hình ảnh đó theo một thứ tự hợp lí.

Vì đối tượng miêu tả thường rất rõ, cách quan sát và lựa chọn hình ảnh đã học ở tiết trước, nên trọng tâm của tiết học này là giúp HS biết cách thức trình bày những hình ảnh mình đã quan sát được theo một thứ tự hợp lí ở một đoạn hay một bài tả cảnh. Cần làm cho HS hiểu và thấy rõ : cho dù quan sát, tưởng tượng được nhiều hình ảnh độc đáo và tiêu biểu cho cảnh được tả, nhưng nếu không

biết cách trình bày, sắp xếp theo một thứ tự hợp lí thì cũng không thể có một bài văn tả cảnh hay. Nói một cách khác, bài văn tả cảnh hay không phải là một mô các hình ảnh được sắp xếp một cách lộn xộn, cho dù đó là các hình ảnh tiêu biểu.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Hướng dẫn HS tìm hiểu bài học.

Bước 1 : Vào bài, có thể vào bài bằng nhiều cách khác nhau, nhưng tất cả đều nhằm giới thiệu mục đích của tiết học này là : tìm hiểu cách làm văn tả cảnh.

Bước 2 : Giao nhiệm vụ cho HS, có thể chia lớp ra làm hai nhóm, mỗi nhóm đọc một đoạn văn và chuẩn bị trả lời một câu hỏi ; hoặc cả lớp đọc hai đoạn văn và chuẩn bị trả lời cả hai câu hỏi trong SGK.

Bước 3 : Cho HS trao đổi, thảo luận. Có thể trao đổi theo nhóm hoặc với bạn ngồi bên cạnh (hai người một) để chuẩn bị trả lời câu hỏi ra vở nháp.

Bước 4 : Yêu cầu HS nêu kết quả thảo luận. Đại diện trả lời cho nhóm hoặc ý kiến cá nhân của mỗi HS. GV tóm tắt các ý kiến. Nếu có các ý kiến khác nhau thì cho HS thảo luận các ý kiến khác nhau đó.

Bước 5 : GV nhận xét tổng kết các ý kiến của HS và lưu ý các ghi nhớ cần thiết.

Hoạt động 2. Hướng dẫn HS luyện tập.

Thời gian trên lớp không có nhiều, phần tìm hiểu bài học ở Hoạt động 1 đã hết khoảng 20 – 25 phút. Thời gian còn lại dành cho việc luyện tập. Ba bài tập trong SGK nhằm luyện cho HS cách lựa chọn và sắp xếp hình ảnh theo một thứ tự cho bài văn miêu tả, luyện viết một đoạn văn ngắn (mở bài, kết bài hoặc một đoạn thân bài) và bài tập cuối luyện cho HS biết rút ra dàn ý của một bài văn miêu tả cho sẵn. Với nội dung đó, không thể đủ thời gian luyện tập, vì thế GV cần linh hoạt trong phần luyện tập này. Sau đây là gợi ý về cách tổ chức phần luyện tập trên.

Bước 1 : Chia lớp làm ba nhóm, mỗi nhóm làm một bài tập, tất cả chuẩn bị ý kiến của mình ra vở nháp, sau đó thảo luận với người bên cạnh, bổ sung và sửa chữa phần chuẩn bị của mình. Hai bài tập đầu có thể bớt đi yêu cầu viết đoạn văn. Phần này chuyển thành bài tập về nhà.

Bước 2 : Đại diện cho mỗi nhóm trình bày ý kiến về ba bài tập đã chuẩn bị. Tùy vào thời gian còn lại để yêu cầu nhiều hay ít HS phát biểu ý kiến và trao đổi, thảo luận các ý kiến đã phát biểu.

Bước 3 : GV nhận xét và tổng kết các ý kiến phát biểu của HS ; chốt lại các điểm cần ghi nhớ, những lưu ý và sai sót cần tránh, đồng thời giao nhiệm vụ về

nhà (có thể là bài tập mới ; có thể là những gì chưa giải quyết hết, còn nhiều cách làm khác,...).

IV – GỢI Ý GIẢI MỘT SỐ CÂU HỎI, BÀI TẬP

Phần I – Trả lời câu hỏi.

b) Hỏi hai ý về đoạn văn của Đoàn Giỏi.

Ý 1 : Đoạn văn tả quang cảnh gì ? HS có thể trả lời : Đoạn văn của Đoàn Giỏi tả lại quang cảnh dòng sông Năm Căn, cũng có thể trả lời là đoạn văn tả lại dòng sông và rừng đước Năm Căn.

Ý 2 : Người viết miêu tả cảnh vật trên theo thứ tự nào ? Có thể thấy tác giả đã quan sát và tả lại theo thứ tự từ dưới sông lên trên bờ, cũng là từ gần đến xa. Có thể yêu cầu HS chỉ ra từ câu nào tả cảnh dưới mặt sông, từ câu nào tả cảnh rừng đước trên bờ. Nên vấn đề để HS suy nghĩ : Liệu có thể đảo ngược thứ tự này được không ? Vì sao ?

c) Hỏi hai ý về đoạn văn của Ngô Văn Phú.

Ý 1 : Chỉ ra ba phần và nêu ý của mỗi phần. *Phần mở đầu* (từ "Lũy làng là một vành đai" đến "màu của lũy") : Giới thiệu khái quát về lũy tre làng (phẩm chất, hình dáng và màu sắc). *Phần thứ hai* (từ "Lũy ngoài cùng" đến "không rõ !...") : Lần lượt miêu tả cụ thể ba vòng tre của lũy làng như thế nào. *Phần ba* (đoạn cuối) : Phát biểu cảm nghĩ và nhận xét về loài tre.

Ý 2 : Nhận xét về trình tự miêu tả của tác giả trong phần giữa đoạn. Có thể thấy, tác giả quan sát và miêu tả từ ngoài vào trong, từ khái quát đến cụ thể.

Phần II – Luyện tập.

Bài tập 1

Tả quang cảnh lớp học trong giờ viết bài tập làm văn :

a) Chọn những hình ảnh tiêu biểu nào ? Cô giáo (thầy giáo), không khí lớp, quang cảnh chung của phòng học (bảng đen, bốn bức tường, bàn ghế,...), các bạn (tư thế, thái độ, công việc chuẩn bị viết bài,...), cảnh viết bài, cảnh ngoài sân trường, tiếng trống, ...

b) Miêu tả theo thứ tự nào ? Có thể cho HS tranh luận và nêu lên các thứ tự khác nhau, sau đó GV tổng kết : thứ tự nào cũng được miễn là hợp lí. Có thể theo các thứ tự sau : từ ngoài vào trong lớp ; từ phía trên bảng, cô giáo xuống dưới lớp ; từ không khí chung của lớp học đến bản thân người viết,...

c) Viết *mở bài* và *kết bài* cho đề văn trên. Do không có thời gian nên GV chỉ cần cho HS trao đổi xem mở bài nên nêu cái gì và kết bài nên viết về cái gì. Việc viết cụ thể nên coi là bài tập về nhà.

Bài tập 2

Tả quang cảnh sân trường trong giờ ra chơi :

Bài tập này chỉ yêu cầu HS xác định thứ tự miêu tả chứ không bắt lựa chọn hình ảnh tiêu biểu cho quang cảnh sân trường trong giờ ra chơi. Tuy vậy khi xác định thứ tự cũng cần gắn với hình ảnh cụ thể, tiêu biểu. Cũng như bài tập trên, GV cho HS nêu lên và thảo luận cách miêu tả theo các thứ tự khác nhau từ xa đến gần (thứ tự không gian) hoặc từ trước, trong và sau giờ ra chơi (thứ tự thời gian), hoặc từ quang cảnh chung đến bản thân mình trong giờ ra chơi (từ khái quát đến cụ thể và ngược lại).

Yêu cầu thứ hai của bài tập là xác định một cảnh trong giờ ra chơi trên sân trường để viết thành một đoạn văn. Do thời gian có hạn, GV chỉ cần hướng dẫn HS xác định một cảnh nào đó và trao đổi xem cảnh ấy có tiêu biểu không. Việc viết thành văn, giao cho HS về làm ở nhà.

Bài tập 3

Nêu dàn ý cho bài *Biển đẹp* của Vũ Tú Nam :

Dàn ý có nhiều mức độ khác nhau, tùy theo thời gian còn lại nhiều hay ít, GV yêu cầu HS tóm tắt bài văn thành dàn ý chi tiết hay dàn ý sơ lược (cơ bản). Dàn ý sau đây là một dàn ý sơ lược.

1. *Mở bài* : chính là tên văn bản *Biển đẹp*.

2. *Thân bài* : lần lượt tả vẻ đẹp và màu sắc của biển ở nhiều thời điểm, nhiều góc độ khác nhau :

– Buổi sáng ;

– Buổi chiều : lại có buổi chiều lạnh, nắng tắt sớm ; buổi chiều nắng tàn, mát dịu ;

– Buổi trưa ;

– Ngày mưa rào ;

– Ngày nắng.

3. *Kết bài* (đoạn cuối, từ "Biển nhiều khi rất đẹp" đến "ánh sáng tạo nên...") :
Nêu nhận xét và suy nghĩ của mình về sự thay đổi cảnh sắc của biển.